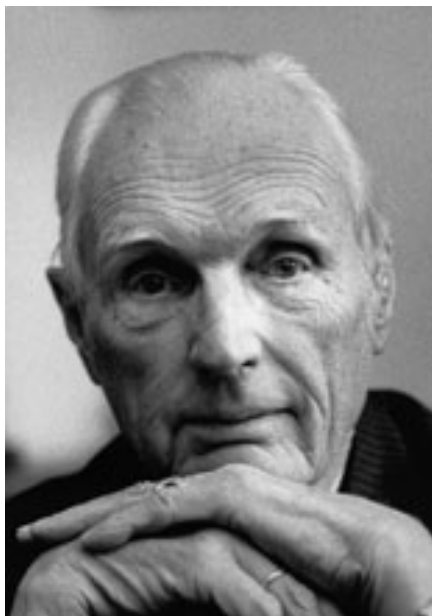

Bernard Lievegoed

Sissel Jenseth

Artikkelen er tidligere trykket i Antroposofi i Norge III/2007

Bernard Lievegoed (1905-1992) arbeidet fram en metode og kunnskap om det menneskelige livsløpet som han kalte biografisk terapi. Han var helsepedagog, barne- og ungdomspsykiater, høyskolelærer og leder av Antroposofisk Selskap i Nederland. Han skrev også en rekke bøker, var rådgiver for personer i ledende stillinger innenfor næringslivet og initiativtaker til dannelsen av NPI, Institutt for organisasjonsutvikling. Bildet er hentet fra nettstedet som ble opprettet i forbindelse med hans 100 årsdag i 2005 (<http://www.bernardlievegoed.nl>).

Boken «Livskriser - livschancer - Menneskets utvikling mellom barndom og alderdom» ble min inngangsport til antroposofisk litteratur, men også til Lievegoeds verden. Det er ualmennlig godt og velgjørende å lese bøkene hans. Man føler seg ivaretatt. Når

man i tillegg vet at de fleste av initiativene hans lever i beste velgående 15 år etter hans død, inngir det stor tillit. I boken «Livskriser - livschancer» gjennomgår Lievegoed lovmessighetene i det menneskelige livsløpet bygd på Rudolf Steiners veiledning og menneskesyn. Han oppfordrer hvert menneske til daglig å gjøre systematisk introspeksjon (selvobservasjon), med en stadig kritisk avprøving angående bestandighet, vurderinger og normer. Lievegoed fulgte selv dette rådet, og i bøkene kommer stadig hans personlige observasjoner og refleksjoner til syne. Å beskjeftige seg med Lievegoeds livsløp har vært en berikelse og inspirasjonskilde. Men hans biografi er også til stor trøst. I sitt 85. år ble han intervjuet om sin oppvekst og sitt liv med antroposofien i boken «Genom nålsøgat», hvor han forteller åpent om vanskeligheter og motgang han møtte. Han redegjør også for hvordan hans indre biografi var avgjørende for den ytre. Han arbeidet ut fra sin egen overbevisning og våget å sette i gang der andre antroposofere var skeptiske, samtidig som han var lydhør og villig til å innordne seg synspunkter fra dem han samarbeidet med. «Menneskets biografi er en symfoni som det komponerer selv» var hans motto, og jeg har prøvd, ut fra det Bernard Lievegoed forteller om seg selv i sine bøker, å etterspille denne melodien.

Oppvekst – alderen 0-21 år hvor fysisk kropp, eterkropp og astralkropp utvikles

Bernard Cornelis Johannes Lievegoed ble født av nederlandske foreldre den 2. september 1905 i Medan på Sumatra i Indonesia. Faren hans var da sjefsredaktør i De Sumatra Post. Han hadde en eldre søster Toni. Nesten to år gammel fikk han akutt kolera, og pga. uttørking oppstod en skade slik at høyre kroppshalvdel ble lammet. Som en følge av dette måtte han ligge og krype, før han igjen kunne lære å gå som fireåring, og han haltet i flere år etter det. Sykdommen førte også til at han fikk en dårlig håndskrift, noe han slet med hele livet.

På grunn av sykdommen hadde Bernard store problemer med å hevde seg i den fysiske leken, og helt fram til tolvårsalderen led han under «ikke å kunne være med». Han dro seg ofte tilbake og levde ensom i sin egen fantasiverden, mens han sysselsatte seg med «det tekniske» og tenkte på mennesket eksistens: «Hvor kommer mennesket fra? Hvordan fungerer det? Hvem og hva er jeg?» Han ønsket intenst å vite hvordan sjelen så ut, og en dag spurte han et barn fra en katolsk familie. «Jo, sjelen er gul og har sorte flekker, som er menneskets synder», var svaret han fikk. Dette så Bernard helt billedlig for seg, og tanken på den gule sjelen ble sittende fast i ham langt opp i voksenalder.

Da han var ni, flyttet familien tilbake til Nederland og bodde i Rotterdam hvor faren jobbet i Nieuwe Rotterdamsche Courant. Bernard gikk da på Lagere School i Rotterdam, før de igjen flyttet til Indonesia og han fortsatte i realskolen på Java. Som trettenåring fikk han vite om en forestående tragedie i sitt eget horoskop: «Han ville miste sin første kone kort tid etter bryllupet, men skulle bli gift på ny og få et langt ekteskap.» Det var søsteren Toni som hadde funnet horoskopene som onkelen, en sjømann, hadde utarbeidet for moren. «Det var forferdelig!» sa Lievegoed senere. «Det la en sordin over ungdomsårene. Jeg var hele tiden redd for å bli forelsket, for da ga jeg jo henne samtidig en dødsdom!»

Det meste av gymnasiet gjennomførte Bernard på Java. Fortsatt var han preget av den indre ensomheten, og på grunn av farens jobb var familien stadig på flyttefot. Innen han var 16 år hadde familien bodd ni steder, noe som gjorde det vanskelig å få etablert vennskap.

I oppveksten spilte Bernard fiolin, og han ønsket å bli orkesterdirigent. Men han måtte konstatere at hans musikalske anlegg bare var tilstrekkelige for en gjennomsnittlig amatør. Denne opplevelsen av egen begrensning ble en tung, men svært viktig erkjennelse i livet hans.

Rundt attenårsalderen, ved første måneknute, fikk Bernard Lievegoed et første ubevisst møte med antroposofien. Det hadde seg slik at søsteren Toni

var blitt syk av malaria, og han, moren og søsteren reiste til Sveits, slik at hun kunne få behandling på sykehus der. I denne tiden bodde han og moren hos en familie i Haag. Dit kom en teosof på besøk og fortalte om brannen i antroposofenes tempel i Basel. Tempelet var bygd i tre og stod på en høyde! Det var katolikker som hadde tent på. Denne beretningen gjorde et voldsomt inntrykk på Bernard, for han gjenkjente straks en drøm som han hadde hatt i årevis. I drømmen så han et tempel i tre som stod på toppen av en høyde, mens han stod nedenfor og så en vei slynge seg oppover. Dit opp må jeg, tenkte han i drømme, men hver gang han begynte å gå oppover, sluttet drømmen. Ikke én gang nådde han fram!

Planen til Bernard Lievegoed var å studere elektronikk, rommet hans var alltid et virvar av kabler. Han vurderte også kjemi. Men et møte med en venn i Scheveningen snudde opp ned på disse tankene. Vennen fortalte om hvordan det var å studere kjemi og arbeide i en fabrikk, og plutselig innså Bernard at det ville han ikke. Han ville studere medisin. Da ville alle dører være åpne; da kunne han praktisere, være vitenskapsmann eller forske. *Han ville være fri!*

Bernard gjorde seg ferdig med gymnaset i Haag. Dette hindret ham i å treffe Rudolf Steiner i live, noe han senere tolket som det andre bildet fra drømmen; at han aldri nådde opp til åsen med tempelet. Steiner var på besøk i Haag i forbindelse med etableringen av Antroposofisk Selskap samtidig som Bernard var opptatt med eksamen artium! Like etter tok han fatt på medisinstudiet i Groningen.

Om sin oppvekst på Sumatra mente Bernard Lievegoed at det karmiske valget å gjennomgå en inkarnasjon i tropene, gjorde at en bevegelig eterkropp kunne utformes. Dessuten skapte de mangfoldige kulturelle omgivelsene et grunnlag for hans interesse for mennesker med de mest ulike bakgrunner. Møtet med foreldrene som oppdragere bidro til at han så smått fikk den selvtilliten han trengte, for denne var ikke særskilt utpreget fra naturens side, og skaden han fikk av sykdommen hadde ikke gjort saken bedre. «Det var ideelle forberedelser for mitt senere liv – det hele har gjort min ytre biografi mulig. Min sjenanse har alltid vært der, selv om mennesker sier at jeg er energisk, og på sett og vis stemmer det, men inni meg kjenner jeg at jeg ofte har denne blygheten, selv om jeg har levd et liv som ikke har vært preget av blyghet.»

Den andre store livsfasen – solfasen: 21 – 42 år

21-28 år – utviklingen av fornemmelssjelen

«Min indre biografi begynte først da jeg møtte antroposofien», skriver Lievegoed i en av sine bøker, og 21 år gammel fikk han sitt første bevisste møte

med den. Da hadde også foreldrene flyttet tilbake til Nederland, og noen venner av dem ville at de skulle ta kontakt med antroposofien. Disse vennene ga samtidig Bernard boken «Grundlæggende principper i antroposofisk medicin» av Rudolf Steiner og Ita Wegman. Da han fikk den i hånden, tenkte han: «Her er det jo! Her finnes begrepene jeg kan arbeide med.» Men han ville vente med dette stoffet til han var ferdig utdannet lege. Samme år deltok han på den første antroposofiske pedagogiske sammenkomsten i Haag. Her traff han blant annet psykiater Willem Zeylmans van Emmichoven, som av Rudolf Steiner var bedt om å være leder for det Antroposofiske Selskap i Nederland. Dette skulle vise seg å bli et varig vennskap og samarbeid som varte livet ut.

Et par år senere besøkte Bernard sammen med foreldrene sine Donarch i Sveits, og året etter dro han på nytt dit for å oppsøke klinikken til Ita Wegman i Arlesheim (www.wegmanklinik.ch). Da han kom inn døra, tenkte han: «Endelig hjemme!» Her møtte han også Margarete Bockholt, som senere skulle bli hans kollega.

Under medisinstudiet i Groningen traff han Truus Hinse, hans venns søsterdatter. De forlovet seg, og Bernard glemte helt den dystre spådommen. I studiet forsket han på kreftceller og ble oppfordret til å fortsette med dette og ta doktorgrad innen dette feltet, men straks visste han at *det* ville han ikke: «Doktorgrad kan man bare ta én gang!»

I 1929 meldte Bernard Lievegoed seg inn i Antroposofisk Selskap. «Dette var et stort steg på den tiden, som å skulle gå over til katolisismen.» Året etter var han ferdig utdannet lege og fikk sin autorisasjon som almenpraktiker i Amsterdam, bare 25 år gammel. Samme sommer organiserte han sammen med Willem Zeylmans et stort internasjonalt antroposofisk ungdomsstevne med over 1200 deltakere fra 27 land. Målet med Stakenberg-leiren var å binde sammen mangfoldet, å gjøre i praksis det motsatte av de stridigheter som allerede pågikk i Dornach etter Rudolf Steiners død. Dog ble arrangementet angrepet internt av noen antroposofere.

Under arbeidet med å sette opp leiren, skjedde et avgjørende menneskemøte. En eldre dame kom bort til Bernard, og da han fortalte at han var ferdig utdannet lege, nektet hun å tro det. Hun mente han var alt for ung. Da oppstod et plutselig selverkjennelsens øyeblikk. Han ville ikke fortsette kreftforskningen eller være almenpraktiker. Han ville vie sin legegjerning til antroposofien og helsepedagogikken og arbeide med utviklingshemmede barn.

De siste årene av studiene hadde han sett hundretalls barn og voksne drive omkring i de statlige anstaltene hvor de var samlet i store saler. Allerede da hadde han tenkt at det måtte være mulig å oppfostre disse barna på en annen måte, å gi dem et miljø hvor de kunne vokse opp slik normale barn

gjør i familiekretsen. Av ren «slump» kom han i berøring med en av helsepedagogikkens muligheter. Han skulle delta på et antroposofisk stevne i Jena i Tyskland og var blitt innlosjert i Bernard-hjemmet for etterlatte barn, en filial til det første Lauenstein-instituttet. Her fikk han være med på musikk- og oppbyggelsesstunden i hjemmet, og han så konkret hvordan dette foregikk. Etter møtet spurte han Werner Pache om han trodde det var mulig å gjøre noe slikt i Nederland? Svaret han fikk var: «Ja, bare sett i gang!» Og etter militærtjenesten reiste Lievegoed til Arlesheim og arbeidet på Sonnenhof og praktiserte i flere helsepedagogiske institusjoner for å lære kjenne pedagogikkens praktiske ytringer.

I 1931 giftet Bernard Livegoed seg med Truus Hinse, og samme år ble Zonnehuis – det første helsepedagogiske instituttet i Nederland – grunnlagt. De startet opp med en liten gruppe, med seks til sju barn og fem medarbeidere. Først hadde de lokaler i Bosch i Duin, før de flyttet til Zeist og «Veldheim» (www.zonnehuizenveldheimstenia.nl), hvor hjemmet fortsatt holder til i dag. Behovet var stort, og de fikk snart oppleve den voksende organisasjonsproblematikk. Etter andre verdenskrig var antall barn på instituttet økt til over 250. Å gå fra fem medarbeidere hvor alle var involvert i alt, til 30, 80 og deretter 190-200 medarbeidere, det ga store utfordringer. De måtte finne fram til helt nye samarbeidsformer. For hvordan gestalter man det felles samarbeidet i bevissthetssjens tidsalder? Dette spørsmålet arbeidet Lievegoed med hele livet. Og han kom fram til at det ikke finnes noen «absolutt modell». Alt avhenger av at menneskene som samarbeider, ikke blir hemmet, men i frihet fremmet i sin egen utvikling, samtidig som de lever innenfor de regler samarbeidet har satt opp.

Hvordan en sosiale gruppe kan hjelpe hverandre i samhandling, fikk Lievegoed lære på 30-tallet. I utgangspunktet var han ikke særskilt gruppeinnstilt, men likte å studere på egenhånd og var interessert i det vitenskapelige. Så møtte han en gruppe unge mennesker som arbeidet på et underlig sett. Her deltok både studenter og arbeidere, og en ung kvinne som ikke direkte var utviklingshemmet, men et grensetilfelle. Gruppen kom sammen en gang i måneden og studerte Goethes beskrivelser av metamorfoser i vekstverdenen. Var det noe én av dem ikke skjønnte, avbrøt de straks arbeidet og gikk ikke videre før alle fått med seg hva det dreide seg om. Ofte var det den «sene» kvinnen som ikke forstod. Hun var et stort hinder. Men gruppen erkjente at «mister vi en, er gruppen ferdig. Vi må vente og holde sammen». Dette irriterte Bernard i begynnelsen. Men etter hvert oppdaget han en moralsk sfære vokse fram i gruppen, og han så hvordan den unge kvinnen overvant sin blyghet og begynte å blomstre. Hun fortsatte å studere og ble senere en svært framgangsrik førskolepedagog.

Lievegoed var et viljesmenneske, innstilt på å kaste seg modig ut i vannet og

være handlingskraftig. Han hadde organisasjonstalent, og tingene ble løst etter hvert som de dukket opp. Han sa om seg selv at «ensom er jeg ikke mye verdt! Da blir jeg ikke-skapende». For det var gjennom begivenhetene som utspilte seg, at han ble våken – i arbeidet som foregikk og i gruppene. Han benyttet humor for å komme seg ut av problemene både i arbeid og samvær. Bernard anså Saturnveien som den viktigste for hans indre utvikling. Han mistet grepet om sitt indre liv hvis han ikke samtidig kunne handle utadrettet. Måneveien ga ham mer problemer. Selv om han var flittig og gjorde øvelsene sine i alle år, opplevde han dette som en strevsom vei.

Lievegoed gikk med i ledelsen i Antroposofisk Selskap i Nederland i 1931, samtidig som han for alvor begynte å studere antroposofi. Han ble også medlem av Den frie høyskole for åndsvitenskap. Her gikk han denne skole-
ringsveien 21 ganger, og fra 1948 var han selv klasseleser. Klassearbeidet anså han som svært viktig for hans egen utviklingsvei. «Denne veien søker ikke visdom, men legger grunnen for handling basert på den 'omvendte kultus' prinsipp. Det er altså ingen studievei, men en kultisk vei som leder videre steg for steg. Veien eksisterer reelt når mennesker virkelig går den, eller rettere sagt når mennesker gang på gang skaper den på nytt.»

Lievegoed hadde en følelse av at han karmisk ikke hadde noe å gjøre med striden som utspilte seg i Dornach etter Steiners død. I motsetning til Willem Zeylmans var det ikke hans skjebne å føre kampen. Først i 1960 ble selskapet samlet igjen. Selv så Lievegoed seg som en overgangsgestalt. Han hadde først kommet i kontakt med antroposofien etter Rudolf Steiners død, og når den nye impulsen kommer ved tusenårskiftet, så ville han selv være død. Han ønsket å være en brobygger mellom disse to periodene.

I 1932 dør Bernards kone – slik horoskopet hadde forutsagt – fem uker etter deres første barn ble født. Han var da 27 år og strevde med arbeidet med Zonnehuis og med å ta seg av den lille babyen. I disse vanskelige årene lærte han at livet selv er den viktigste skole. Rudolf Steiner sa at «visdom er krysstallisert lidelse».

Tre år senere giftet Bernard Lievegoed seg med Nel Schatborn som var Truus' venninne. Sammen fikk de fem barn, og de hadde et felles engasjement i antroposofien blant annet gjennom arbeidet i Zonnehuis. Angående astrologien påpekte Lievegoed at det er en svært gammel vitenskap, en degenerert etterklang av den gamle mysterievisdom, og hans opplevelser viser hvor fatalt det kan være når man får vite hva som vil skje i fremtiden. «Da hemmes man og taper all spontanitet. Astrologien i sin nåværende form er fryktelig for menneskene.» Nei, han var absolutt ingen venn av den.

I 1932 hjalp han til med å starte Vrije School (Steinerskole) i Zeist. Denne skolen ble i 2006 kåret til Nederlands beste skole.

28-35 år – utviklingen av forstandssjelen

Et viktig tema i Lievegoeds indre biografi var vanen med å velge bestemte interessefelter og siden bearbeide disse gjennom mange år. Han var blant annet sterkt innrettet på 7-tallet og arbeidet i 20 år med de syv planetenes kvaliteter og virkninger. Han var også opptatt av det samvirket som rår mellom erkeengelen Rafael og Mikael, og han studerte Rafael-tidens tre store spirituelle bevegelser: Gralstrømmen, skolen i Chartres og Tempelridderne. For ham var Rafael-tidens metamorfose til Mikael-tiden et sentralt punkt. – Et annet stor emne som han studerte, var utviklingens lover og menneskets store utviklingskurve. Fra han var tretti leste han alt han kom over av stoff om dette temaet. Utgangspunktet var Rudolf Steiners «Viten-skapen om det skjulte» og hans foredragsrekke «Das Initiaten-Bewußtstein» (1924). På den tiden var psykoterapi nær det samme som psykoanalyse. Med antroposofien som utgangspunkt trakk Lievegoed opp sin egen vei, noe han ble oppmuntret til på de regelmessige møtene på Jelgersma-klinikken. Den antroposofiske formen kalte han «biografisk terapi», den har til oppgave å sette klientens problem inn i en biografisk sammenheng og utvikling – med hele livet som perspektiv.

«Jeg har alltid vært innrettet på firfoldigheten, virkeliggjøring og utvikling i tid», sa Lievegoed. Og det ble mer og mer tydelig for ham at utvikling kun skjer gjennom å overvinne motstand. Motstand i ens egen konstitusjon, i oppdragelsen og i ens livserfaringer, men også motstand som oppstår fordi man ikke vil akseptere den aktuelle situasjonen, eller at man mangler utsikter angående ens egen framtid. Dette arbeidet resulterte senere i boken «Livskriser – Livschancer», som han skrev i 70-årsalderen.

Hos professor Carp fant han en læremester som var beredt til å la ham gjennomføre et doktorgradsarbeid basert på det som foregikk på Zonnehuis. Temaet var musikkterapi. Dette var et nybrottsarbeid, ingen hadde gjort noe slikt tidligere. Doktoravhandlingen var ferdig i 1939, med tittelen «Takt, rytme, melodi – Grunnene for hvordan man terapeutisk bruker de musikalske elementene» (Maat, rythme, melodie: grondslagen voor een therapeutisch gebruik van muzikale elementen).

35-42 år – utviklingen av bevissthetssjelen

Under mobiliseringen i 1939 ble Lievegoed innkalt i det militære, og han fikk ansvar for soldatenes psykiske pleie. Mens krigen pågikk gjaldt det å berge Zonnehuis og overleve hungersnøden. Lievegoed erfarte da at den indre biografien stod stille. Man levde fra den ene dagen til den andre, fra situasjon til situasjon. Alt var fokusert på det ytre.

Det var portforbud hver kveld, men på søndagskveldene ble det tatt initiativ til å holde foredrag for dem som bodde i samme kvartal. Bernard ble

bedt om å snakke om Steinerskolen, noe som etter krigen skulle resultere i at han ble kontaktet av Wim Schukking, sekretær i Handels- og industri-selskapet.

I 1944 fikk Lievegoed skarlagensfeber og holdt på å dø. Han hadde over 41 i feber og hadde syner og visjoner – blant annet så han en mektig lysgestalt. Etter det var han aldri mer redd for å dø.

Han holdt åtte foredrag over temaet barnets utviklingsfaser, og foredragene ble utgitt i 1946. «Ontwikkelingsfasen van het kind» var hans første bokut-givelse. Men en ny stor sorg skulle ramme ham. Sønnen Diederik fikk dif-feri og døde 5 år gammel.

Den tredje store livsfasen: 42 – 63/70 år

42-49 år – det tenkende sjeleliv skal ledes fram til imaginasjon (Mars)

42 år gammel kom Bernard Lievegoed i en indre krise. Til tross for at han i over 10 år hadde arbeidet med disse overgangsfenomenene og visste teore-tisk hva det dreide seg om, måtte også han gjennomlide denne krisen. I flere år lå han ofte våken om natten og grublet over spørsmålet: «Hva skal jeg gjøre nå? Hvor ligger min egenlige livsoppgave?» Dette føltes merkelig fordi han allerede hadde et stort og meningsfylt arbeide som barnepsykiater og leder av en stor institusjon. Men allikevell!

Svaret kom fra et uventet hold. En representant for næringslivet bad ham om å ta på seg utdannelsen av unge fabrikkarbeidere, organisere arbeidet deres og lede videreutdanningen. I ettertid forstod han at nettopp det som er ens virkelige ledemotiv ofte kommer som henvendelse utenfra – slik at man kan gjenkjenne det selv. Hvis man ikke reagerer når impulsen kom-mer, kan det bety at man ennå ikke er tilstrekkelig moden. Men den som har ventet fortvilet i mange år, griper straks muligheten og vil med stor innsats og glede gå i gang med det nye arbeidet.

Lievegoed mente at antroposofiens hjerte var «å fornye mysteriene», å gi esoteriske trekk til bevegelsen. I 1952 startet han forlaget «Vrij Geestesle-ven» i Zeist sammen med Willem Zeylmans og Pieter de Haan for å kunne gi ut spirituell litteratur. Samme år sluttet han som direktør ved Zonnehuis, slik at han fullt og helt kunne ta fatt på de nye oppgavene.

49-56 år – det følende sjeleliv skal ledes fram til inspirasjon (Jupiter)

49 år gammel ble han utnevnt til professor på en nyopprettet sosialpedago-gisk linje ved universitetet i Rotterdam (Erasmus Universiteit Rotterdam, www.eur.nl). Lievegoed ga her impulsen til «sosialøkologien», som senere ble kalt sosialpedagogikk. Men han ønsket ikke kun å forelese fra bøker.

Han trengte et institutt for å prøve ut de ulike ideene, og NPI Institutt for bedriftsutvikling (NPI – Instituut voor organisatieontwikkeling, www.npi-academie.nl) ble etablert med fokus på personalutvikling. Lievegoed viet seg helt til NPI. Det gjaldt å utvikle synspunkter og begreper for de sosiale problemene som det går an å gjøre noe konkret med. Blant annet fikk NPI i oppgave å revidere den nederlandske yrkesskolen. Det ble et gigantisk opplegg med ukekurs for lærere i grupper på 24 per gang. Over en femårsperiode ble 3000 lærere kurset.

Med NPI instituttet kunne han nå bevege seg ut i verden med antroposofien. Han så det som sin oppgave å få antroposofien til å slå rot i det offentlige samfunnet, og å kjempe for antroposofiens sosiale erkjennelse ved å hjelpe menneskene ute i verden. «Til nå har antroposofene for det meste holdt foredrag for 'sine egne'. Nå må vi også foreta oss noe, og interessere oss for menneskenes der ute og deres indre problemer. Vi må se om vi kan hjelpe dem», sa han. Som organisasjonsrådgiver fokuserte han på mennesket og organisasjonenes utvikling. Vår oppgave er ikke å forkynne antroposofiske sannheter.

Lievegoed var velsignet på den måten at det ved hvert initiativ alltid kom mennesker til som forbandt seg med oppgaven og var dyktige. Samtidig var han nøye med å holde utkikk etter en god etterfølger (et initiativ fikk aldri henge alene) og finansieringen. Hvis man planla bra, kom som regel pengene, var hans erfaring. Men hvis ingen penger kom, kunne det være at planen ikke var moden. «Da bare venter vi!» Han var også klar over at han ikke kunne ha fullbyrdet sin ytre biografi uten sin andre kones fulle støtte og tillit; først som samarbeidspartner i Zonnehuis, og da hun senere tok over ledelsen da han startet NPI.

Lievegoed etterstrevde å forene mennesker, også de som har ulike intensjoner og bakgrunn. For bare gjennom samarbeid kan noe bli fruktbart. Av Willem Zeylmans lærte han at et saksforhold alltid kan betraktes fra ulike aspekter, og at flere standpunkter er mulig. Han ønsket å kunne handle ut fra en indre (esoterisk) impuls (intuisjon). Men som esoteriker ville han ikke å omgi seg med en «hemmelighetsfull» mystisk aura. Både handlinger og tanker skulle være lette å forstå og forholde seg til. Hans holdning var at den åndsvitenskapelige innsikten skulle formidles på en frimodig og selvsagt måte overfor offentligheten. Derfor var det viktig å forbinde det ytre arbeidet med den indre skolering.

56-63 år det viljesutviklende sjel liv skal ledes fram til intuisjon (Saturn)

Rett etter Bernards 56. fødselsdag kom Willem Zeylmans til ham og bad ham overta ledervervet i det nederlandske antroposofiske selskapet. Lievegoed ble svært forskrekket: «Det er det verste du kan spørre om! Jeg er ikke

noe foreningsmenneske! Må jeg virkelig det?» Lederskapet var det tyngste han påtok seg i livet. «Når man endelig blir 63 år, kan man tenke med en utrolig lettelse: Gudskjelov, nå er Saturnperioden over! Dette er det siste som man *må* gjøre, da foreberedes det som er åndsmennesket.» Ledervervet beholdt ham dog fram til fylte 70 år.

I denne perioden startet han arbeidet med på å etablere et nytt teknisk universitet i Twente (www.utwente.nl). Lievegoed ble utnevnt til dekanus i sosialvitenskap og bedriftspsykologi og bygde opp fakultetet fra grunnen. Han var også initiativtaker til et Heilpädagogisch Verbond. Og fra 1967-1969 ledet han «Kommissjon Lievegoed» som var oppnevnt av regjeringen for å utarbeide et forslag til ny lov om yrkesutdanning.

Han støttet også arbeidet med å utvikle det terapeutiske Choroï-instrumentet (www.choroï.com/instmnts/index.htm).

Alderdommen – åndsmennesket: 63 år og videre

Årene etter Saturnperioden ble svært rike for Lievegoed. Mange års innsats ga nå stor avkastning, blant annet gjennom en rekke foredragsserier og bokutgivelser. Om seg selv sa han at «jeg er mer taler enn forfatter». Og mange av bøkene hans var bearbeidelser av foredrag han hadde holdt.

I 1969 utkom boken «Organisasjoner i forvandling», som omhandlet bedrifters pionertid, spesialiserings-, differensierings- og integreringsfase. Den gang var organisasjonsutvikling et helt nytt begrep. I 1970 kom boken «Konsten att samarbeida. Antroposofiska erfarenheter», som var foredrag han hadde holdt i Troxler-Haus for medlemmer av NPI og Forbundet for helsepedagogiske institutter og skolehjem for barn med behov for særskilt omsorg i Tyskland.

Året etter ble Vrije Hogeschool i Driebergen (www.vrijehogeschool.nl) etablert. Dette var en antroposofisk høyskole og skulle være forberedende for høyere studier. Her var Lievegoed rektor i 11 år. Han bearbeidet også en foredragsserie fra Spring Vally i USA (1965) som i 1974 ble utgitt som bok («Om antroposofins oppgifter inför nästa århundrade»). I samme periode var han en av initiativtakerne og leder av den Vrije Pedagogische Akademie (Hogeschool Helicon, www.hhelicon.nl).

I 1976 kom boken «Livskriser – livschancer – Menneskets utvikling mellom barndom og alderdom». Denne kan sees som en psykiaters livsverk. Lievegoed mente selv at han først nå i en alder av 70 år var moden for å utgi dette stoffet. Han deltok også i en statlig kommisjon for alternativ medisin, og 76 år gammel stilte han som kandidat for det Progressiv-demokratische Partei (www.progressivdemokraten.de).

I 1983 mottok han prisen «Den gyldne Gåsefjær» (Gouden Ganzenveer) av

det Hollandske Forleggerforbundet. Samme år utga han boken «Människan vid tröskeln till den andliga världen», en grunnleggende lærebok som gikk mye lengre enn «Livskriser – livschancer». Han ønsket å undersøke den dypere liggende motstanden i mennesket og benyttet her stoff fra antroposofiens helhetsbilde av kosmos og mennesket.

I 1987 utga han også en bok om det meditative språket fra Grunnstensnedleggelsen under Julestevnet 1923/24, mens boken om «Mänsklighetens andliga utveckling» kom i 1990. Her samlet Lievegoed mye av det stoffet han hadde forsket på gjennom alle år innenfor antroposofien. Han var da 85 år. Samme år blir han intervjuet om «Biografiarbete» i Flensburger Hefte – om de ulike fasene i det menneskelige livsløp. Og i 1991 kommer «Genom nålsögat. Ett liv med antroposofin». Journalisten Jelle van der Meulen intervjuet ham i løpet av tre dager om hans oppvekst og livsvei og alle hans initiativer innenfor antroposofien. Denne boken kan leses som en biografi over Lievegoeds liv. Dette året blir også Bernard Lievegoed-Klinik for antroposofisk psykologi og psykiatri åpnet i Bilthoven (www.artalievegoedgroep.nl). Sitt siste innspill kom Bernard med fra sykeleie rett før han døde i 1992. Han kontaktet da Jelle van der Meulen og bad om hans hjelp siden han selv ikke lenger hadde fysiske kraft til å skrive boken. Med båndopptaker satt van der Meulen 10 dager ved sengen hans og tok opp Lievegoeds «åndelige testamente». Temaet hadde Lievegoed arbeidet med i over 60 år vedrørende antroposofiens indre og spirituelle bakgrunn og den oppgaven som Antroposofisk Selskap har i verden. Først nå, etter en større operasjon, stod dette klart for ham. Det var som om han vokste ut over sin egen biografi, skriver Jelle van der Meulen i forordet. Bare noen dager senere dør Bernard Lievegoed, den 12. desember 1992 i Zeist. Han ble begravet i sønnen Diederiks grav, 87 år gammel. □

Kilder

Bøker oversatt til svensk eller dansk:

- Konsten att samarbeta. Antroposofiska erfarenheter (Aspecten van het probleem samenwerken, 1958)
- Livskriser - livschancer. Menneskets udvikling mellem barndom og alderdom / Att utvecklas som vuxen - Lagbundenheter og val i livet (De levensloop van de mens, 1976)
- Människan vid tröskeln till den andliga världen (Mens op de drempel, 1983)
- Mänsklighetens andliga utveckling (Mensheidsperspectieven: Oude Mysterien En De Cultuur Van De Toekomst, 1990)
- Genom nålsögat. Ett liv med antroposofin (Door het oog van de naald, 1991)
- Om sjælens redning (Over de redding van de ziel, 1993)
- Flesburger Häfte: Biografiarbete
- Towards the 21st century (1972)

Nettsteder:

<http://biographien.kulturimpuls.org/detail.php?&id=381>

<http://www.bernardlievegoed.nl>

http://en.wikipedia.org/wiki/Bernard_Lievegoed

sissel@jenseth.no